

Nr 146.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd åt två förutvarande lärarinnor vid privatläroverks småskolavdelningar; given Stockholms slott den 24 februari 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, WIGFORSS, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Engberg anför härefter:

Såsom framgår av det vid Kungl. Maj:ts proposition till 1932 års riksdag angående tjänstårsberäkning för småskollärarinnor, vilka varit anställda vid privatläroverkens förberedande klasser m. m., nr 100, fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1932 anförde dåvarande departementschefen i fråga om väckt förslag om understöd åt sådana lärarinnor, som genom skolreformen förlorat sin anställning vid statsunderstött privatläroverks småskolavdelningar utan att därefter kunna erhålla något förvärvsarbete:

Även om departementschefen måste i likhet med skolöverstyrelsen och statskontoret anse det billigt och skäligt, att åtgärder från det allmännas sida vidtoges för att bereda ifrågavarande lärarinnor något understöd som ersättning för mistad anställning, ansåge departementschefen sig dock ej kunna tillstyrka, att förslag till ett mera generellt ordnande av denna angelägenhet förelades riksdagen. Lämpligare vore det, att, efter verkställd närmare utredning, de särskilda fallen bragtes under riksdagens prövning.

I skrivelse den 15 april 1932, nr 107, i anledning av omförmälda proposition anförde riksdagen bland annat, att riksdagen i likhet med departementschefen ansåge lämpligt, att frågorna om pensionsrätt och understöd åt här ifrågavarande kategori av lärare avgjordes från fall till fall.

Jag anhåller nu att få inför Kungl. Maj:t anmäla inkomna framställningar rörande understöd åt två lärarinnor, tillhörande omförmälda kategori, nämligen förra lärarinnan vid Skövde privata småskola, änkefru Eva Thérèse Charlotta Holmqvist, född Gasslander, och förra lärarinnan i förberedande skolan vid Uddevalla elementarläroverk för flickor Greta Kristina Jonsson.

Eva Thérèse Charlotta Holmqvist har anhållit om ett årligt understöd av 1,600 kronor att utgå från den 1 juli 1933.

Av handlingarna i detta ärende inhämtas bland annat följande:

Sökanden, som är född den 21 september 1877, hade efter avlagd småskollärarynneexamen tjänstgjort vid Alböke småskola sedan den 4 juli 1897 till den 1 augusti 1906. Från och med höstterminen 1920 hade hon varit anställd som småskollärarynne vid Skövde elementarläroverk för flickor, respektive den med detta läroverk förenade Skövde privata småskola, intill dess hon den 30 juni 1932 entledigats från anställningen på grund av den privata flickskolans ombildning till kommunal flickskola och den därav föranledda avvecklingen av den privata småskolan. Sökandens avlöningsförmåner hade under senaste året av hennes anställning uppgått till 2,500 kronor. Sökanden hade tilldelats ett engångsunderstöd av Skövde stad å 1,600 kronor såsom ersättning för mistad arbetsförtjänst under läsåret 1932—1933. Från och med juli 1933 utgjordes hennes enda säkra inkomst av en pension från prästerskapets änke- och pupillkassa, för ecklesiastikåret 1931—1932 uppgående till inalles 855 kronor 57 öre. Sökanden har uppgivit sig icke tillhöra någon pensionsanstalt eller pensionskassa i övrigt.

Enligt vad handlingarna utvisa, har sökanden förgäves sökt erhålla anställning vid kommunens skolväsen i Skövde.

Över ansökningen hava yttranden avgivits den 1 december 1932 av skolöverstyrelsen och den 28 december 1932 av statskontoret.

Skolöverstyrelsen har anfört, bland annat, följande:

Då det torde få anses otvivelaktigt, att nedläggandet av de privata småskoleklasserna i Skövde står i visst samband med den av 1927 års riksdag beslutade omorganisationen av det högre skolväsendet och senare i sammanhang härmed fattade beslut, finner överstyrelsen starka skäl tala för att understöd av statsmedel i föreliggande fall beredes sökanden. Då sökanden, såsom av lämnade uppgifter framgår, icke kommer att åtnjuta annan pension än den förut nämnda från prästerskapets änke- och pupillkassa och då hon,

därest småskoleklasserna alltjämt kommit att fortbestå, tydligen kunnat påräkna att bibehållas vid sin anställning åtminstone intill utgången av läsåret 1936—1937, finner sig överstyrelsen med hänsyn till omständigheterna i det föreliggande fallet böra tillstyrka understöd åt sökanden från och med den tid, som i framställningen angives.

Överstyrelsen föreslår, att understödet avväges med hänsyn till det belopp, som sökanden åtnjuter i pension från prästerskapets änke- och pupillkassa och anser att detsamma bör bestämmas till 1,200 kronor för år.

Understödsbeloppet torde lämpligen böra utbetalas vid varje kvartals slut med en fjärdedel av det årliga understödsbeloppet.

På grund av vad sålunda anförts hemställer överstyrelsen om avlåtande av förslag till riksdagen att tillerkänna sökanden ersättning av statsmedel för vart och ett av budgetåren från och med den 1 juli 1933 till och med den 30 juni 1937 med 1,200 kronor att utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t må finna skäl föreskriva.

Statskontoret har yttrat:

Då, enligt vad av handlingarna inhämtas, sökanden entledigats från sin anställning vid den privata småskolan i Skövde till följd av skolans avveckling i samband med kommunal flickskolas inrättande i staden samt anställning vid stadens folkskolor ej kunnat beredas henne, synes det skäligt, att hon av statsmedel erhåller något årligt understöd, i trots av att hon uppnått den ålder av 55 år, då hon, därest hon tillhör de svenska lärarinnornas pensionsförening, skulle vara berättigad till pension. Med utgångspunkt från ett maximibelopp för understöd av ifrågavarande slag av 1,600 kronor och med beaktande av att sökanden åtnjuter pension från prästerskapets änke- och pupillkassa, som för senaste ecklesiastikår uppgick till 855 kronor 57 öre, torde understödsbeloppet böra, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, bestämmas till 1,200 kronor årligen för tiden den 1 juli 1933 — den 30 juni 1937, vilket sistnämnda år sökanden uppnår 60 års ålder, och torde understödet böra utgå från förslagsanslaget till ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter.

Greta Kristina Jonsson har anhållit att för senare halvåret 1932 bliva tillerkänd ett belopp av 750 kronor och för framtiden, till dess hon lyckades få ordinarie anställning vid kommuns småskola, ett belopp av förslagsvis 1,500 kronor årligen.

Av handlingarna i detta ärende inhämtas bland annat följande:

Sökanden, som är född den 21 april 1885, hade efter avlagd småskollärlarinneexamen samt efter tjänstgöring dels vid småskolavdelningen av Oskarshamns elementarläroverk för flickor, dels ock vid folk- och småskolan i Eskilstuna varit anställd såsom lärarinna vid Skara högre flickskola från och med höstterminen 1912 till och med vårterminen 1924 med undervisningsskyldighet företrädesvis i de förberedande klasserna och vid Uddevalla elementarläroverk för flickor — numera ombildat till kommunal flickskola — i samma egenskap från och med läsåret 1924—1925 till och med läsåret 1927—1928. Med utgången av sistnämnda läsår hade hon entledigats från sin anställning, enär den förberedande avdelningen skulle upphöra på grund av den förestående läroverksomorganisationen. Under tiden efter vårterminen 1928 hade sökanden haft anställning såsom lärarinna under vissa perioder

dels vid Schmidtska skolan i Linköping, dels vid Majornas elementarläroverk för flickor i Göteborg. Under höstterminen 1932 hade hon tjänstgjort allenast några få dagar vid sistnämnda läroverk, och under vårterminen 1933 innehade hon, såvitt av handlingarna framginge, icke någon som helst anställning. Sökandens avlöningsförmåner såsom lärarinna vid Uddevalla elementarläroverk för flickor hade under kalenderåret 1927 uppgått till 3,000 kronor och under vårterminen 1928 till 1,500 kronor. Hennes enda inkomst utgjordes för närvarande av räntor till ett årligt belopp av cirka 380 kronor. Därjämte komme hon från och med år 1941 att uppbära en livränta å cirka 500 kronor samt från och med år 1940 att vara berättigad till en pension från svenska lärarinnornas pensionsförening å minst 350 kronor.

Av handlingarna bifogade intyg framgår, att sökanden icke kunnat beredas anställning vid Uddevalla folkskolor samt att hon förgäves anmält sig såsom sökande till ett flertal lediga småskolläroinnebefattningar inom olika skoldistrikt.

Yttranden över Greta Kristina Jonssons ansökning hava avgivits den 31 januari 1933 av skolöverstyrelsen och den 18 februari 1933 av statskontoret.

Skolöverstyrelsen anför bland annat:

Överstyrelsen finner det otvivelaktigt, att nedläggandet av de förberedande klasserna vid Uddevalla elementarläroverk för flickor står i sådant samband med den av 1927 års riksdag beslutade skolreformen, att i föreliggande fall ersättning åt sökanden för mistad arbetsanställning bör kunna ifrågasättas. Vad beträffar den tidpunkt, från och med vilken understöd bör utgå, finner överstyrelsen visserligen i och för sig starka skäl tala för att dylikt understöd beviljas att utgå retroaktivt från och med den 1 juli 1932. Ur principiell synpunkt torde det emellertid få anses lämpligast, att understödet utgår först från och med nästkommande budgetår. Då sökanden, som ovan nämnts, med ingången av år 1940 såsom delägare i svenska lärarinnornas pensionsförening inträder i pensionsåldern, synes för närvarande beviljandet av understöd böra begränsas att avse tiden till och med utgången av budgetåret 1938/1939.

Vad därefter beträffar storleken av det årliga understödsbeloppet finner överstyrelsen ingen anledning till erinran mot det belopp, varom sökanden närmast hemställt, eller 1,500 kronor för år.

Understödsbeloppet torde lämpligen böra utbetalas vid varje kvartals slut med en fjärdedel av det årliga understödsbeloppet.

Därest sökanden tilldelas understöd, synes såsom villkor för utgåendet av detsamma böra lämnas en föreskrift att, därest sökanden under den tid, som understödet avser, erhåller anställning vid statlig eller statsunderstödd läroanstalt under hel lästermin eller därutöver, hon omedelbart skall till skolöverstyrelsen anmäla detta förhållande och tillika uppgiva anställningens art och omfattning, den tid, anställningen avser, samt de med anställningen förbundna avlöningsförmånerna; skolande det ankomma på skolöverstyrelsen att pröva och avgöra, huruvida och i vad mån under tiden för anställningen minskning i det sökanden tillerkända understödet på grund därav bör äga rum.

På grund av vad sålunda anförts har överstyrelsen hemställt om avlåtande av förslag till riksdagen att tillerkänna Greta Kristina Jonsson ersättning av statsmedel för vart och ett av budgetåren från och med den 1 juli 1933

till och med den 30 juni 1939 med 1,500 kronor att utgå i enlighet med de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna skäl föreskriva.

Statskontoret yttrar i fråga om Greta Kristina Jonssons ansökning:

Statskontoret har intet att erinra mot att understöd å 1,500 kronor utverkas åt sökanden att utgå från och med den 1 juli 1933. Då sökanden emellertid först från och med ingången av år 1940 är berättigad att uppbära pension från svenska lärarinnornas pensionsförening, synes understödet tillsvi vidare böra utgå till och med kalenderåret 1939.

För utbetalning av nu ifrågavarande understödsbelopp synes det under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget till ersättning åt vissa lärarinnor vid tatsunderstödda enskilda läroanstalter lämpligen kunna tagas i anspråk. I t till riksdagen avgivna förslag till riksstat för budgetåret 1933/1934 är ifrågavarande anslag uppfört med ett belopp av 36,800 kronor, och vid beräkningen har hänsyn tagits endast till författningsenligt utgående ersättningar. Med hänsyn till anslagets karaktär av förslagsanslag och då här är fråga om ett belopp av endast 1,500 kronor, synes dock detta anslag böra tagas i anspråk, särskilt som härmed vinnes den fördelen, att ersättningar åt förutvarande lärarinnor vid privatläroverk komma att utgå från ett och samma anslag. Vid beräkningen av anslagets storlek för budgetåret 1934/1935 bör givetvis hänsyn tagas till de icke författningsenligt utgående understöd, som kunna förväntas belasta anslaget.

Såsom av det anförda framgår, hava båda de ifrågavarande lärarinnorna genom verkningarna av 1927 års skolreform förlorat sin anställning vid statsunderstött privatläroverks småskolavdelningar utan att därefter kunnat erhålla något förvärvsarbete. I likhet med de hörda myndigheterna anser jag skäligt, att understöd beredes dem, och jag har intet att erinra beträffande de föreslagna beloppen av dessa understöd eller villkoren för deras utgående. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser i detta avseende. Understöden torde, såsom statskontoret föreslagit, böra utgå från förslagsanslaget till ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter. För nästkommande budgetår torde någon förändring av anslagets storlek ej behöva vidtagas med hänsyn till anslagets karaktär av förslagsanslag.

Departementschefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att från förslagsanslaget till ersättning åt vissa lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter må under de närmare villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäl fastställa, utgå följande understöd, nämligen

dels till förra lärarinnan vid Skövde privata småskola Eva Thérèse Charlotta Holmqvist, född Gasslander, 1,200 kronor årligen för tiden den 1 juli 1933—den 30 juni 1937,

dels ock till förra lärarinnan i förberedande skolan vid Uddevalla elementarläroverk för flickor Greta Kristina Jons-

Kungl. Maj:ts proposition Nr 146.

son 1,500 kronor årligen för tiden den 1 juli 1933—den 30 december 1939.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Anna Meurling.